

Scholengemeenschap Harreveld van de Aloysius stichting, verbonden aan JeugdzorgPlus instelling het Anker en jeugdzorginstelling Prisma van Horizon. Zij proberen zoveel als mogelijk aan te sluiten bij de leer- en ontwikkelvraag van de jongeren. Joost van Caam – projectleider van het StroomOP-project ‘Best passend Onderwijs voor Kwetsbare jongeren’ gaat in gesprek met Marco Derksen, docent op het Anker, met Sander Bovenlander, coördinator bij Prisma, met Jill van Wessel, docent op Prisma, met Jelka Beenen, orthopedagoog/docent en met Eri Hoopman, directeur.

Werken met Pedagogisch Tact

‘Het onderwijsprogramma binnen de instelling moet bijdragen aan het herstel van de jongeren’, vindt Eri Hoopman. Dit betekent dat de pedagogische basis op orde moet zijn en dat de school moet zoeken naar mogelijkheden om goed aan te sluiten bij de leer- en ontwikkelvraag van de jongere. Voor dat eerste heeft de school gekozen voor Pedagogisch Tact¹. Alle medewerkers zijn geschoold in deze methodiek. Het is onderdeel geworden van de dagelijkse routine, de team-coaching en manier van samenwerken met jongeren en professionals. Relatie- Competentie en Autonomie. Vanuit de overtuiging dat jongeren zich veilig moeten voelen om te kunnen leren is het van essentieel belang om deze veiligheid te bieden. De omstandigheden waarbinnen de docenten en pedagogisch medewerkers moeten werken bieden niet direct die veiligheid. Gesloten deuren, hoge hekken en voelbare vrijheidsbeperking dragen daar niet aan bij dus moet die in de relatie ontstaan. Door er echt voor de jongeren te zijn en ze te respecteren.

Verandering gaat gepaard met leiderschap

Naast deze pedagogische basis is het dus ook belangrijk om te blijven zoeken naar mogelijkheden om aan te sluiten bij de leer- en ontwikkelvraag van de jongeren. Eri Hoopman en Sander Bovenlander hebben deelgenomen aan de Expeditie leiderschap van Operation Education². Een initiatief van Claire Boonstra dat als doel heeft het Nederlandse onderwijssysteem te hervormen. Volgens Operation Education sluit het onderwijssysteem onvoldoende aan bij de behoefte van leerlingen. De bedoeling van onderwijs moet centraal staan en daarvoor is verandering nodig. Die begint bij leiderschap.

Het volgen van deze expeditie heeft de kijk van Eri Hoopman op het onderwijs voorgoed veranderd. ‘Gepersonaliseerd leren is volgens hem het antwoord op de vraag hoe de school optimaal kan aansluiten bij de leer- en ontwikkelvraag van de jongeren. Maar dat vroeg om een paradigmashift. In plaats van het onderwijsaanbod, leerniveau en de leeftijd van de jongere centraal te stellen, werd de ontwikkelvraag van de jongere het vraagstuk’. De school

¹ Pedagogisch Tact, prof. Luc Stevens / Nivoz: <https://nivoz.nl/nl/pedagogische-tact-pt>

² Operation Education: <https://operation.education>

zit nu midden in deze transformatie. Als katalysator gebruikt de school het programma Future Me³. ‘Gepersonaliseerd leren is de toekomst maar het onderwijs buiten de instelling is nog niet met die transformatie begonnen. De aansluiting vinden met die ‘buitenwereld’ maakt de opdracht extra complex. Intern willen we veranderen en tegelijkertijd moeten we onze jongeren voorbereiden op terugkeer in het systeem van onderwijsniveaus en jaarklassen’.

Niet het perspectief van de jongere was leidend maar de coronamaatregelen

Het afgelopen jaar heeft de school vanwege de Coronapandemie haar eigen ontwikkeling zien stilvallen. Gelukkig kon de school open blijven maar het geïntegreerde en doorlopende dagprogramma kwam onder druk te staan. Onderwijs werd vanaf dat moment niet meer aan groepjes jongeren gegeven die voor hun eigen programma een bepaalde les of activiteit moesten volgen maar aan delen van leefgroepen. Dit voelde als een enorme stap terug in de ontwikkeling. Niet het perspectief van de jongere was leidend maar de coronamaatregelen en dus het systeem. Docent consumptieve technieken Marco Derksen verlangde naar het moment waarop hij weer les kon geven aan jongeren die niet alleen gemotiveerd waren voor zijn vak maar ook weer met ze kon werken aan een toekomstperspectief en diploma. Door de maatregelen zag hij alle jongeren in zijn kooklokaal. Voor sommige jongeren een kwelling omdat ze niets met consumptief hadden en voor anderen juist te weinig tijd voor hun zelfgekozen opleiding.

Kleinschaligheid bood veel rust in de groep

Maar de Coronamaatregelen hebben ook positieve ontwikkelingen opgeleverd. Omdat de lokalen onvoldoende ruimte boden om afstand van elkaar te kunnen houden werd besloten om met kleinere groepen te gaan werken. Daarnaast werd de lesdag opgerekt waardoor alle jongeren iedere dag onderwijs zouden krijgen. Deze vorm van kleinschaligheid bood veel rust in de groep en ruimte voor persoonlijke aandacht en individuele ondersteuning. Voor Eri Hoopman reden om in de toekomst deze vorm van kleinschaligheid vast te houden. ‘We zullen bij de doorontwikkeling van het integrale dagprogramma kleinschalig en gepersonaliseerd werken centraal stellen’. Volgens Jelka Beenen draagt deze manier van werken bij aan de pedagogische basis en is het voor jongeren veiliger.

Aansluiting op de vervolgplek

Naast de ontwikkeling van het gepersonaliseerd leren heeft Harreveld zichzelf nog een veranderopdracht gesteld. Omdat het Anker een landelijk specialistische instelling is met behandelgroepen voor complexe problemen zijn de meeste jongeren afkomstig van andere Jeugdzorg (Plus)instellingen. Sommige jongeren hebben zelfs al meerdere overplaatsingen

³ Future Me: <https://futureme.nl/home#00xfeHGNbsaHBa>

meegemaakt en nog zeer regelmatig is ook het Anker of Prisma niet de laatste instelling. Daardoor heeft de interne school weinig goede ervaringen met de aansluiting op de vervoloplek. Als het aan de interne school lag zouden de jongeren er blijven tot ze toe zijn aan een stap richting thuis-, begeleid of zelfstandig wonen maar helaas is dat niet altijd mogelijk. Sommige jongeren uit de omgeving van Harreveld maken het schooljaar of hun opleiding op de school af. Dat kan alleen bij de open jeugdinstantie Prisma en helaas niet bij het Anker. Wel komen zij soms nog terug om hun examen of proeve van bekwaamheid te doen.

Medewerking van de onderwijsinstelling en het samenwerkingsverband

Een soepele aansluiting op de vervoloplek voor onderwijs is sterk afhankelijk van de medewerking van de onderwijsinstelling en het Samenwerkingsverband. Wanneer de jongere niet goed kan 'landen' op de vervoloplek is de kans op terugval in probleemgedrag en zelfs uitval van het onderwijs groot. Daarom heeft Harreveld een plan opgesteld om jongeren nazorg te bieden. De meeste docenten van de school hebben nog regelmatig contact met oud-leerlingen. Zij slagen erin om in een hele moeilijke periode in het leven van de jongere in contact te komen en te blijven. Marco Derksen en Jill van Wessel hebben nog contact met oud-leerlingen die al jaren geleden zijn vertrokken, inmiddels hun leven weer op de rails hebben maar zo nu en dan behoefte hebben aan een luisterend oor. Sommige van deze oud-leerlingen willen zich inzetten voor kwetsbare jongeren en bieden aan om te helpen. Deze contacten doen de medewerkers van de school in hun eigen tijd. Het is dan een stuk gemakkelijker wanneer de jongeren in de omgeving wonen. Maar omdat de instelling een landelijke voorziening is komen de jongeren van heinde en verre. Jill van Wessel geeft aan dat zij regelmatig gefrustreerd kan raken van mislukte trajecten die te voorkomen waren. 'Als er tijd en ruimte was geweest om deze jongeren bij te staan dan was het goed gegaan'.

Voor Eri Hoopman was dit reden om het samenwerkingsverband VO Slinge-Berkel, waar de school bij is aangesloten, om steun te vragen. Het Samenwerkingsverband bood de mogelijkheid om projecten aan te vragen die een bijdrage leveren aan de opdracht van passend onderwijs. Een doorlopende leer- en ontwikkellijn maakt daar onderdeel van uit. De pilot 'nazorg met een zelfgekozen mentor' werd door het samenwerkingsverband gehonoreerd onder voorwaarde dat er een effectonderzoek zou worden uitgevoerd. De school kreeg omgerekend 1 fte personele uitbreiding, gefinancierd door het samenwerkingsverband. Met deze extra personele inzet ontstond ruimte om jongeren nazorg of ambulante begeleiding te bieden.

Basis in Pedagogisch tact en de opgebouwde relatie met de jongere

De pilot werd uitgewerkt door het team. De basis lag in Pedagogisch tact en de opgebouwde

relatie met de jongere. Een relatie die was gebaseerd op nieuwsgierigheid en oprechte interesse in de jongere. Op de school heeft iedere jongere een mentor maar voor succesvolle begeleiding en ondersteuning na vertrek was het volgens Jelka Beenen belangrijk dat de jongere zelf zijn mentor zou uitkiezen. Een mentor waar deze jongere een vertrouwensband mee had opgebouwd. Voor sommige jongeren is de schoolmentor niet vanzelfsprekend deze vertrouwenspersoon. Daarom is besloten om ook de pedagogisch medewerkers van de instelling in dit project mee te nemen. De extra formatie werd dus daar ingezet om ruimte te maken zodat de jongere zelf een mentor kon kiezen.

De afgelopen jaren is er veel aandacht gekomen voor de JIM⁴ aanpak. Een aanpak waarbij jongeren een zelf een mentor inbrengen, die heb bijstaat tijdens een hulpverleningstraject maar er vooral ook wanneer de hulpverlening er niet meer is. Een mentor uit het natuurlijke netwerk van de jongere.

Professionele mentor

Waarom heeft Harreveld gekozen voor de inzet van een professionele mentor? Volgens Eri Hoopman sluit het een het ander niet uit. 'Omdat de medewerkers van de school al sinds jaar en dag jongeren bijstaan die al lang en breed zijn vertrokken maar nog behoefte hebben aan contact en steun was het idee geboren om dat aan alle jongeren aan te bieden. Dus niet alleen voor de jongeren die er zelf om vroegen. Juist omdat de aansluiting op de vervolgschool niet altijd succesvol verliep was de urgentie groot. Het 'overdragen' van de jongere of 'het dossier' bleek geen enkele garantie voor succes. De jongere en ontvangende school bijstaan in lastige situaties wel. Het inzetten van een mentor uit het eigen netwerk zal veel jongeren ontzettend goed doen dus de JIM aanpak implementeren in de Jeugdzorg is nodig', volgens Eri Hoopman.

'Voor een soepele aansluiting op de vervolgplek is het wel goed om daarnaast iemand te hebben met kennis van onderwijs en jeugdhulp'. Volgens Sander Bovenlander breiden we met deze pilot uit wat al werkte bij deze jongeren. Hij pleit voor nog intensievere focus en inzet op interventies die werkelijk het verschil maken. Gepersonaliseerd begeleiden van jongeren betekent aansluiten bij hun behoeften en dan zijn steunfactoren als een vertrouwensrelatie en helpend netwerk essentieel. Het pedagogisch klimaat op de school helpt daar heel goed bij maar ook de diversiteit in het team. De professionele expertise is ontzettend groot en daarmee weten de docenten de jongeren te bereiken. 'We hebben ze ook daadwerkelijk wat te bieden', vervolgt Eri Hoopman.

Voortzetting Nazorg door een zelfgekozen mentor'

Door de Coronapandemie heeft de pilot wel de nodige vertraging opgelopen. De pilot was kort voor de uitbraak gestart. De scholensluiting zorgde ervoor dat het niet mogelijk was om

⁴ JIM: <https://jimwerkt.nl/>

alle jongeren die uitstroomden richting vervolgonderwijs te begeleiden. Ze moesten deelnemen aan afstandsonderwijs wat niet bijdroeg aan herstel of opbouw van een goede samenwerkingsrelatie. Daarom heeft de school voor een aantal jongeren zelf afstandsonderwijs georganiseerd en de begeleiding geïntensiveerd. In samenwerking met Nita van Veluw en Charlotte Hanzon heeft JSO⁵ een beschrijvend onderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek zit in de afrondfase en zal een implementatieplan en werkwijze opleveren. Daar kunnen andere instellingen en samenwerkingsverbanden vervolgens hun voordeel mee doen. Harreveld hoopt ondertussen om de pilot 'Nazorg door een zelfgekozen mentor' voort te kunnen zetten met structurele financiering, van het samenwerkingsverband of het Rijk.

⁵ JSO: <https://www.jsn.nl/over-ons/>